INTELLIGENCE INFO

ISSN 2821 - 8159, ISSN – L 2821 – 8159, Volumul 1, Numărul 2, Decembrie 2022

Informațiile - Între surpriza militară și cea politică

Stan Petrescu

Pentru a cita acest articol: Petrescu, Stan (2022), Informațiile - Între surpriza militară și cea politică, *Intelligence Info*, **1**:2, 146-166, https://www.intelligenceinfo.org/informatiile-intre-surpriza-militara-si-cea-politica/

Publicat online: 17.10.2022

Informațiile - Între surpriza militară și cea politică

General de brigadă (r.) dr. Stan PETRESCU

Rezumat

Dezbaterile de idei despre surprindere – în mod predominant, surpriza militară strategică – au produs o abundentă literatură de specialitate, dar și o cantitate apreciabilă de explicații relativ la eșecurile trecute, fără să se ajungă însă la unele concluzii, care să îmbunătățească teoriile în domeniu. Aprofundând analiza pe diferite domenii de manifestare, surprinderea, în general, este considerată un important factor de modificare a raportului de forțe și se argumentează că acțiunile prin surprindere au drept scop paralizarea voinței și a capacității adversarului de a opune rezistență organizată, împiedicarea acestuia să ia contramăsuri oportune și eficiente, pentru ca, în final, să-l oblige să accepte lupta în condiții dezavantajoase.

Cuvinte cheie: informații, politica, armata

Abstract

The debates on ideas about surprise - predominantly, strategic military surprise - have produced an abundant specialized literature, but also an appreciable amount of explanations relative to past failures, without reaching any conclusions that would improve the theories in the field. Deepening the analysis on different fields of manifestation, surprise, in general, is considered an important factor in changing the balance of forces, and it is argued that actions by surprise are aimed at paralyzing the opponent's will and ability to put up organized resistance, preventing him from taking timely and effective countermeasures, in order, in the end, to force him to accept the fight under disadvantageous conditions.

Keywords: intelligence, information, politics, military

INTELLIGENCE INFO, Vol. 1, Nr. 2, Decembrie 2022, pp. 146-166
ISSN 2821 - 8159, ISSN – L 2821 - 8159
URL: https://www.intelligenceinfo.org/informatiile-intre-surpriza-militara-si-cea-politica/

(În atenția decidenților politici și militari)

“O țară, care în politica externă nu încurcă agresiv pe nimeni, nici nu poate fi băgată în seamă”.
*(*Emil Cioran, *“Schimbarea la față a României”)*

1. Despre concepte

Dezbaterile de idei despre surprindere – în mod predominant, *surpriza militară strategică* – au produs o abundentă literatură de specialitate, dar şi o cantitate apreciabilă de explicaţii relativ la eşecurile trecute, fără să se ajungă însă la unele concluzii, care să îmbunătăţească teoriile în domeniu.

Aprofundând analiza pe diferite domenii de manifestare, surprinderea, în general, este considerată un important factor de modificare a raportului de forţe şi se argumentază că acţiunile prin surprindere au drept scop paralizarea voinţei şi a capacităţii adversarului de a opune rezistenţă organizată, împiedicarea acestuia să ia contramăsuri oportune şi eficiente, pentru ca, în final, să-l oblige să accepte lupta în condiţii dezavantajoase.

Liderii militari, ca şi oamenii politici, au descurajat acele interpretări bazate pe unele presupuneri sau estimări, unele corecte, altele conţinând, cum e şi firesc, erori de analiză, sugerându-se, totodată, că abilităţile lor interpretative sunt la fel de bune sau, poate, mai bune decât cele ale subordonaţilor lor. Interpretările, mai vechi sau mai noi, ale surprizei indică fie percepţii greşite, fie limitele analistului; structuri insuficient pregătite, birocratice sau birocratizate în exces, aparţinând serviciilor de informaţii, precum şi relaţiile acestora, uneori problematice, cu factorii de decizie; tendinţa factorilor de decizie de ignorare a realităţii, în condiţii de nesiguranţă, sau o combinaţie a toate acestea.

Nu vom fi încercat aici o enumerare detaliată a tuturor cauzelor de generare a surprizei şi nici nu vom face analize despre eşecurile producerii ei, ca urmare a cantităţii informaţiilor, fie că sunt prea multe, fie că sunt prea puţine. În general, unele explicaţii au puţină importanţă, însă

argumentele riguroase pot fi luate în calcul şi centralizate după cum urmează: analiştii nu pot interpreta informaţii fără ipoteze sau un sistem credibil. Dar, acest sistem poate fi greşit, în primul rând, ca urmare a unei gândiri accentuat pozitive sau, din contră, prin frică excesivă. Există frecvent o mare rezistenţă în a renunţa la o ipoteză, o dată ce a fost adoptată, mai ales dacă au fost investite mult timp şi energie. Informaţiile pot cădea din cauza faptului că sunt prea aproape de factorii politici de decizie, astfel, supunându-le aceloraşi influenţe şi percepţii greşite, caracteristice conducătorilor politici. Sau, din contră, pot fi prea departe şi, astfel, nearmonizate cu realitatea şi cu necesităţile conducătorilor politici. Aceasta, în schimb, creează dificultăţi în evaluarea conduitei de urmat a inamicului potenţial, care vor fi influenţate, cum e şi firesc, de propriile acţiunile.

Informaţiile trebuie să fie călăuzite de experienţele trecutului, iar invocarea “lecţiilor de istorie” poate fi un joc periculos, pentru că se referă la condiţii specifice, care nu mai există. Una dintre cele mai frecvente erori o constituie “imaginea în oglindă”, care include presupunerea că ceea ce ştie inamicul despre propria tabără este, mai mult sau mai puţin, identic cu ceea ce ştiu cercetaşii trimişi la faţa locului. Din cauza imperfecţiunilor procesului uman de cunoaştere, ca urmare a stresului suplimentar de a lua o decizie sub presiunea timpului, a nesiguranţei şi a crizei ce pot apărea, există întotdeauna pericolul ca informaţiile să ascundă date eronate, care ne vor duce la concluzii greşite.

Există unele explicaţii care aruncă vina nu atât pe eşecurile individuale, cât pe o structură organizaţională lipsită de eficienţă şi prea complicată. Potrivit părerii unor specialişti în domeniu, serviciile de informaţii sunt organizaţii greoaie şi ierarhice şi, din acest motiv, există pericolul ca semnalele de avertisment să fie pierdute sau filtrate în prea multe canalele birocratice. Supercentralizarea, ca şi superspecializarea, sunt, deopotrivă, periculoase şi, potrivit principiului simetriei, aşa sunt şi opusele lor. Informarea corectă poate fi oprită prin autocenzură, căzând, astfel, într-o capcană întinsă fie de sindromul fricii, fie de sindromul încrederii excesive. Interpretarea poate fi distorsionată de “gândirea de grup” – presiunile din grup pentru a ajunge la un consens – sau prin “gândirea şefului” – acesta din urmă poate fi lovit de sindromul “disonanţei cognitive” şi să ia decizii greşite sau să fie stăpânit de teama de a contrazice principiile de bază politice şi strategice ale factorilor politici de decizie. Politicile birocratice sporesc resentimentul firesc faţă de schimbare şi de flexibilitate, insuflă aversiunea faţă de procesul de organizare şi submineaza autoritatea deciziei, împiedicând, într-adevăr, producerea de informaţii valoroase şi eficiente.

Ipotezele despre surpriză şi eşecurile în realizarea acesteia, ca urmare a informaţiilor, au câteva trăsături comune: majoritatea tind să meargă pe întâmplare, noroc sau ghinion; accidentele sunt materialele aleatorii şi nu pot constitui premise pentru construirea teoriilor. Există, prin urmare, o aplecare frecventă spre ceea ce înseamnă raţionalitate, proiecţie, consistenţă, coordonare, ba, chiar un plan genial sau un plan de ansamblu din partea criticilor.

Unele ipoteze exprimă, în mod conştient, dificultăţi inerente, dar acestea ne oferă încrederea că simplificările căilor cunoaşterii pot fi făcute prin stăpânirea "codului operaţional" al celeilalte părţi. Un asemenea cod nu poate fi stăpânit însă fără o înţelegere profundă a sistemelor politice şi sociale, a tradiţiei şi a culturii naţionale în care este înrădăcinat codul.

Pentru realizarea surprizei de orice fel avem nevoie de cât mai multe informaţii. Cu atât mai mult, cu cât surprinderea militară şi politică se sprijină pe cei mai "lucraţi" şi elaboraţi produşi de informaţii. În ambele situaţii, pentru ca acestea să poată fi evitate, este nevoie de o atentă şi temeinică analiză de informaţii, în baza căreia liderul politico-militar trebuie să decidă. De fapt, singura atribuţie a unui lider este aceea de a şti *cum* şi *când* să decidă. Incapacitatea de a decide sau indecizia sunt, de regulă, capacanele în care cad, îndeobşte, liderii slabi. De aici, primul pas către realizarea surprinderii este ca şi făcut.

Problema surprinderii, astăzi, este abordată la nivelul cel mai înalt – cel politico-strategic – şi acest nivel rămâne deschis preocupărilor din domeniile securităţii naţionale, care vizează componente şi domenii cum ar fi surprinderea în domeniul politico-militar, economic, tehnico-ştiinţific şi informaţional.

Întrucât războiul nu este doar un fenomen pur militar, ci o expresie, extrem de complexă, a politicii*, "o separare a strategiei şi politicii ar putea fi realizată numai în detrimentul ambelor. Ea ar face ca puterea militară să fie identică cu aplicarea absolută a puterii şi ar împinge diplomaţia spre abandonarea esenţei sale"*[1].

Sarcina structurilor de informaţii este de a obţine informaţii şi de a le evalua corect. Orice greşeală majoră ne poate duce şi conduce la realizarea surprizei strategice şi, astfel, la un eşec cu consecinţe catastrofice în tot spaţiul de interes al luptei. Prin urmare, funcţia primordială a unui serviciu de informaţii este aceea de a da soluţii corecte decidenţilor, pentru evitarea surprinderii.

[1] H.A. Kissinger, *Armele nucleare şi politica externă*, New York: Harper & Row, 1957, p. 442.

Întrebuinţarea informaţiilor, pentru a realiza şi a preveni surprinderea, a fost prezentă din cele mai vechi timpuri şi până astăzi, de la triburile care alcătuiau primele comunităţi umane organizate până la regatele şi statele ori alianţele de state de mai târziu. De la Războiul de Yom Kippur au fost dezvoltate, dezbătute şi respinse o serie întreagă de teorii vizând surpriza şi au fost propuse sisteme noi, variate, integrate şi legate de identificarea, avertizarea asupra izbucnirii crizelor, precum şi de gestionarea acestora.

Desfăşurat în perioada 06-24 octombrie 1973, Războiul de Yom Kippur a izbucnit ca urmare a unor puternice divergenţe arabo-israeliene nerezolvate după Războiul de şase zile (război câştigat de evrei, dar cu o pace nerezolvată) şi, în principal, s-a datorat atât nerezolvării, pe calea tratativelor, a problemelor litigioase şi a neaplicării rezoluţiei ONU nr. 242 din 1967, cât şi a intereselor altor state pentru menţinerea şi dezvoltarea influenţei lor economice, politice şi militare cu regiunea Orientului Apropiat (desfăşurate sub impactul confruntării internaţionale).

Pentru a declanşa atacul, arabii au ales ziua de Yom Kippur – sărbătoare evreiască a iertării păcatelor. Momentul a fost bine ales, întrucât mii de ofiţeri şi soldaţi evrei erau împrăştiaţi prin ţară, ca urmare a petrecerii acestei sărbători. (A fost ales, aşadar, cel mai bun moment psihologic, ca urmare a informaţiilor deţinute de către serviciile de informaţii arabe).

Una dintre cauzele principale care au dus la surprinderea comandamentului suprem israelian se consideră că a fost şi atitudinea de subestimare a capacităţii organizatorice a adversarului, oferindu-i acestuia posibilitatea de trecere la ofensivă. Structurile de informaţii militare israeliene nu au analizat suficient acumulările calitative făcute de ţările arabe de la conflictul din 1967 până în 1973, pe linia pregătirii de luptă a unităţilor şi marilor unităţi, eliminând aproape total din calculul lor factorul pregătire de luptă şi psihologică a adversarului. Atitudinea Israelului faţă de armatele arabe a fost arogantă şi sfidătoare în mod nejustificat. Adevărul era că guvernul credea în mitul propriului său serviciu secret militar[2].

Haim Herzog, preşedinte al Israelului, admite, în cartea sa, "The Arab-Israeli Wars" (Războaiele arabo-israeliene): *"Primul succes militar arab – într-adevăr, cel mai important – a constat în elementele surpriză (strategică şi tactică) ale atacului. Acest succes se datorează, într-o măsură deloc neglijabilă, greşelilor făcute de spionajul israelian, ca şi de liderii militari şi*

[2] Vezi, pe larg, *Studiul privind cel de-al patrulea război arabo-israelian*, Direcţia Informaţii Militare, T.A. nr. 20535/25.12.1973, pp.75-77.

politici ai Ierusalimului, dar cea mai mare parte a creditului revine sofisticatei operaţii de dezinformare concepute de Siria şi Egipt, una dintre cele mai remarcabile din istoria modernă” [3].

De data aceasta, pacea a stat sub semnul unei activităţi informative şi diplomatice din partea Israelului, care a determinat marile puteri să stopeze extinderea conflictului. Războiul a fost oprit, dar nu definitiv, căci va fi reluat cinci ani mai târziu, prin Operaţiunea “Pace în Galileea”, în iunie 1982[4].

Diferenţele dintre aceste două feluri de surpriză sunt evidente: pe de o parte, s-au produs schimbări în atitudinea politică cu privire la război a liderilor politici, evitându-se, pe cât posibil, războiul în mărime naturală şi la scară globală, pe de altă parte, războaiele care au avut loc după cel de-Al Doilea Război Mondial au întrebuinţat informaţii la nivelurile tactic şi operativ.

2. Surpriza militară strategică

O analiză a acestor cazuri şi a altor câteva arată că a existat un efect surpriză şi un răspuns total neadecvat, deoarece estimările şi analizele politico-militare ale celor atacaţi au fost eronate.

Au existat întotdeauna informaţii despre un atac iminent, dar nu au fost nici complete sau, incontestabil, nu li s-a acordat importanţa cuvenită. Cazul Rusiei Sovietice este un bun exemplu. Sub comanda lui Stalin, Uniunea Sovietică a fost în permanenţă în stadiu de alertă – un atac din exterior a fost prezis chiar de la revoluţie. Stalin a fost, de asemenea, cel mai neîncrezător lider politic al timpurilor moderne. El a văzut comploturi şi conspiraţii pretutindeni şi a pus ca toţi vechii bolşevici să fie împuşcaţi, la fel ca şi mulţi oameni care nu erau potenţiali complotişti. Pentru că Stalin a văzut pericole de fiecare parte, trebuie să fi fost dificil pentru el să stabilească priorităţi şi să ia precauţii speciale. Este, de asemenea, posibil ca, fiind obişnuit cu pericole imaginare, să nu fi crezut în cele reale. Sau poate că a preferat să descopere conspiraţiile el însuşi şi a respins faptul de a fi informat de către aceia care aveau ca preocupări domeniul informaţiilor.

Se cunoaşte că anul 1941 este anul mai multor surprize de proporţii. Una dintre aceasta a fost declanşarea agresiunii Germaniei hitleriste împotriva aliatului său din 1939 – Rusia Sovietică. Atât Stalin, cât şi comandamentul său cunoşteau, încă din vara anului 1940, că nemţii îşi

---

[3] Payne Ronald, Mossad, *Istoria secretă*, Bucureşti, Editura Colosseum, 1997, p.171.

[4] Stan Petrescu, *Informaţiile – a patra armă*, Bucureşti, Editura Militară, 1999, p. 183.

încheiaseră pregătirile pentru declanşarea războiului, aveau ştiinţă despre întreg dispozitivul de luptă german, de la Marea Baltică la Marea Neagră. În ce a constat surprinderea ?

În această situaţie avem de-a face cu un caz teribil de automistificare a realităţii, de voluntarism şi autoamăgire din partea conducerii militare a unui stat. Stalin nu a dorit acest război atunci şi, deşi nu avea posibilitatea să-l împiedice, a vrut să creadă că atacul nu se va produce, **luându-şi propriile dorinţe drept realităţi.**

Dorinţa obsesivă a lui Stalin, a conducerii politice sovietice, de a nu provoca în nici un fel Germania, cu credinţa că aşa va evita războiul, a constituit principala cauză a surprinderii armatei sovietice[5]. În anul următor – decembrie 1941, are loc contraofensiva sovietică de la Moscova, care a constituit o veritabilă şi uriaşă surpriză pentru Hitler. Cauza este asemănătoare: **autoamăgirea, ignorarea informaţiilor şi lipsa de realism.**

Aceeaşi lună consemna atacul japonez asupra bazei navale americane de la Pearl Harbor. Deşi se deţineau informaţii suficiente, nu li s-a dat prea multă importanţă, pornindu-se de la ideea că o ţară mică şi înapoiată industrial ca Japonia nu ar îndrăzni să atace măreaţa Americă. Pentru gruparea de forţe de la baza menţionată, surpriza a fost totală şi, pentru multă vreme, flota americană din Pacific, sub aspect operaţional, a fost, practic, lichidată. Dacă Stalin a greşit ca urmare a unui exces de prudenţă, vroind să evite orice provocare faţă de nemţi, dimpotrivă, eroarea lui Roosevelt a fost aceea că nu a înţeles că fermitatea americană ar putea, mai degrabă, să provoace decât să descurajeze[6]. Oficialii americani au fost încredinţaţi că japonezii *"nu vor decide să atace înaintea încheierii negocierilor"*[7].

Preşedintele Statelor Unite ale Americii şi conducerea militară nu au fost înclinate să atribuie multă importanţă informaţiilor referitoare la un atac iminent. În această privinţă, Pearl Harbor seamănă cu Războiul de Yom Kippur, caz clar de ignoranţă în faţa unor informaţii care erau evidente. Orbiţi de prea multă încredere, liderii politico-militari din Israel au ajuns la consensul din care rezulta că nici un stat arab n-ar fi în măsură să atace Israelul, cel puţin pe termen scurt.

---

[5] Constantin Degeratu, Teza de doctorat *"Prevenirea surprinderii pe timpul stării de tensiune şi în perioada iniţială a războiului"*, Bucureşti, AÎSM, 1996, p. 17.

[6] General-maior Gheorghe Marin, *Manevra strategică*, Bucureşti, Editura Militară, 1992, p. 95.

[7] *Ibidem*.

O scurtă analiză a atacurilor surpriză arată că acestea pot fi stăpânite, cu dificultate, în tot spaţiul de exprimare acţională. Poate fi posibil să se reducă pericolul atacului prin îmbunătăţirea mijloacelor de observaţie, prin acordarea unor resurse mai mari acestei sarcini şi prin asigurarea că toate informaţiile importante sunt analizate cu atenţie şi transmise factorilor de decizie politici. Dar, în timp ce sunt întotdeauna de dorit informaţii de la o varietate de surse, cantitatea mai mare nu produce, în mod necesar, şi o siguranţă mai mare. Puterea mai mare a celeilalte părţi poate fi mai mare decât s-a presupus sau un atac militar poate fi lansat fără semne clare de avertisment. Majoritatea atacurilor surpriză, în timpul recent, s-au terminat, după succesele iniţiale, prin înfrângere sau indecis. Aceasta a fost adevărat pentru invazia lui Hitler în Rusia, pentru Pearl Harbor, pentru invazia din Coreea de Sud şi pentru Războiul de Yom Kippur. Surpriza, mai adesea ca niciodată, este arma părţii slabe contra celui mai tare, singura armă care ascunde o promisiune de succes.

Chiar şi când asemenea surpriză s-a petrecut, arareori a fost factorul decisiv în schimbarea istoriei. Israelul a fost, cu siguranţă, surprins în Războiul de Yom Kippur şi, ca o consecinţă, poziţia sa vizavi de statele arabe s-a deteriorat. Surpriza militară poate fi, câteodată, inevitabilă, dar surpriza politică ar trebui să se producă foarte rar. Eşecul în analiza politicii externe scoate la iveală faptul că a existat undeva o greşeală nu doar în ceea ce priveşte posibilitatea unui atac militar, dar şi în orientarea politică generală, în planurile, comportamentul, ambiţiile şi puterea unei anumite ţări. Au existat asemenea greşeli de interpretare mai mult decât o dată. Cazurile de surpriză strategică menţionate – atacul surpriză al Germaniei naziste împotriva lui Stalin, "Planul Barbarossa", Pearl Harbor şi Războiul de Yom Kippur – au fost, cel puţin în parte, eşecurile în analiza informaţiilor de natură politică. Mai putem adăuga aici prima etapă a Războiului din Coreea, când, la 25 iunie 1950, trupele sud-coreene au trecut la ofensivă spre nord, dar, după o scurtă înaintare, au fost surprinse de riposta-surpriză a forţelor nord-coreene, care, chiar în cursul aceleiaşi zile, au declanşat o contraofensivă strategică, soldată cu o categorică înfrângere a adversarului. Iată cum *"un mare număr de evenimente istorice relevă faptul că încercările de a realiza surprinderea în perioada iniţială a războiului au avut, de regulă, succes. Principala cauză a surprinderii în astfel de situaţii nu a fost lipsa de informaţii, ci incapacitatea conducerii conducerii politico-miltare de a evalua corect informaţiile şi a decide în mod oportun"*[8].

[8] Richard K. Betts, *Abacus Surpriză*, Washington D.C., The Brookings Institution, 1982, p. 119.

Implicaţiile politico-militare strategice ale informaţiilor scot în evidenţă caracterul confruntării, astfel: *pregătirea războiului are loc sub incidenţa factorului politic; declanşarea războiului se face în exclusivitate pe baza activităţilor de informaţii sau informative; desfăşurarea războiului, în înţelesul de durată, a fost în permanenţă sub impactul confruntării informaţionale; încheierea războiului a fost, în cea mai mare măsură, determinată de informaţie, cu două aspecte: oprirea lui definitivă sau oprirea lui pentru a fi reluat pentru un anumit timp; momentele decisive ale războiului au fost pregătite informaţional sau au fost impuse informaţional, cu repercusiuni catastrofale; concomitent cu ducerea luptei armate, ca esenţă a războiului putem vorbi de o confruntare informaţională în alte locuri şi pe alte spaţii decât cele militare; cu toate că lupta armată generează beligeranţa generală, de fiecare dată s-au păstrat suficiente canale amiabile, directe sau indirecte, în scopul stabilirii pragului limită al confruntării militare; în cele mai multe cazuri, pacea nu a fost obţinută prin confruntare militară, ci datorită activităţii informative: s-a câştigat confruntarea militară, dar s-a pierdut pacea; s-a pierdut confruntarea militară, dar s-a câştigat pacea.* În consecinţă, putem aprecia că, pe lângă confruntarea politică şi militară directă, războiul dobândeşte o componentă nouă, *confruntarea informaţională*, care se constituie într-una dintre cele mai puternice[9].

Ultimele evenimente dovedesc faptul că surpriza informaţională o precede pe cea politică, surpriza militară coborând la nivelurile operativ şi tactic, ceea ce demonstrează că pericolul unui război generalizat este tot mai departe, confruntarea având loc, cel mai adesea, în planul activităţii informative.

3. Surprinderea politică strategică

Este posibil să crezi că, în fiecare dintre aceste cazuri de atac-surpriză, acţiunile militare (concentrările de forţe armate, aviaţie şi maritime) au fost neconcludente. Dar, informaţiile militare trebuie să fie întotdeauna revăzute şi reanalizate în contextul politic în care apar. Aşa cum ambiţiile politice externe ale lui Hitler nu au constituit un secret de stat, în iunie 1941, este greu de înţeles eşecul lui Stalin de a interpreta corect semnalele, în ciuda caracterului său neobişnuit de autoritar şi extrem de bănuitor.

---

[9] Stan Petrescu, *Informaţiile ..., lucr. cit.,* p. 180.

În cazul Pearl Harbor şi invazia nord-coreeană, factorii americani de decizie politică au crezut că ţara lor este invincibilă, atotputernică şi, aparent, s-a presupus că această credinţă a fost împărtăşită de japonezi şi nord-coreeni. Acelaşi lucru s-a întâmplat cu israelienii în ajunul Războiului de Yom Kippur. Lipsa de anticipare a unui posibil atac egiptean a fost reîntărită de schema mentală preconcepută a israelienilor cu privire la comportarea egiptenilor în luptă.

Surprinderea politică a fost, din motive evidente, mult mai uşor de realizat în timpurile vechi. Arta surprinderii inamicului a asigurat cucerirea Troiei prin folosirea unui procedeu neaşteptat[10], înşelător, ca şi victoriile lui Hannibal asupra Romei, şi anume prin executarea unei manevre neaşteptate peste Munţii Alpi (218 î.C.).

În secolul 20, opinia publică naţională şi internaţională trebuie să fie consultată cu privire la orice reorientare majoră a politicii, nemaifiind posibil să se menţină secretul asupra chestiunilor nonmilitare. Acesta este valabil chiar şi în cazul relaţiilor dintre o democraţie şi un regim nedemocratic. Surpriza politică adevărată este posibilă, teoretic, în relaţiile dintre două dictaturi moderne, cu controlul complet al mijloacelor de comunicare. Surprizele în zona politicii apar, în mod frecvent, din dificultăţi de înţelegere sau de comunicare, dezacord politic şi acestea pot atinge faze acute atunci când un lider democrat, să zicem, are de-a face cu alţi lideri, autoritari, care sunt supuşi unor impulsuri bruşte, de moment, şi predispuşi la o anume stare de inconsecvenţă. Cele mai mari dificultăţi în analiza politicii privesc, de obicei, conduita noilor regimuri care au apărut drept rezultat al unor schimbări interne radicale. Aceste regimuri ridică întrebarea generală dacă şi până în ce măsură pot fi făcute predicţii despre schimbarea internă, iminentă prin mijloace violente. Asemenea schimbări au fost caracteristice perioadei de după cel de-Al Doilea Război Mondial şi, mai ales, în perioada post “război-rece”.

Surprinderea politică este caracteristică statelor puternice asupra celor mici, dar, în mod special, perioadelor revoluţionare, când este aproape imposibil să prezici ce se va întâmpla. Este foarte dificil să distingi şi să discerni între informaţiile care conturează un final previzibil şi acele semnale care ne avertizează asupra unui pericol. Există, de obicei, unele semnale care conturează, în parte, evenimentele ce vor veni, dar acestea sunt învăluite în umbră, unele certitudini relevându-se cu greutate.

---

[10] Uriaşul cal de lemn – Calul troian – a fost construit, potrivit legendei, la îndemnul lui Ulise, de către locuitorii din Ahaia, în timpul războiului troian; aceştia s-au ascuns în cal, contribuind la căderea Troiei (Dicţionarul Explicativ, 1996, p. 115).

În cazul revoluţiei americane (1775) a existat puţin loc pentru surpriză. *“Revoluţia dăduse poporului american un loc independent în familia naţiunilor”*[11]. Procesul era previzibil şi de aşteptat, în timp ce, contrar obiceiului, izbucnirea Revoluţiei Franceze a fost mult mai greu de prezis, deoarece lipseau dovezile disponibile. Astfel, revoluţia Bastiliei a surprins o Europă întreagă, autorităţile franceze, incluzând aici şi pe “bine informata” poliţie de la Paris.

Conform unui ghid CIA – “Avertismentele revoluţiei”, publicat în 1980 de către Centrul de Studii al Informaţiilor, se arată că *“un analist cu discernământ ar fi recunoscut avertismentele unei revoluţii cu cel puţin un an înainte de căderea Bastiliei”*. Poate că este aşa, dar analistul de atunci ar fi detectat şi alte asemenea situaţii revoluţionare în mai toate ţările europene unde s-au petrecut astfel de revoluţii. Acest ghid, fără îndoială, face observaţii pertinente şi variate despre condiţiile în care revoluţiile sunt, probabil, pe cale să se producă. Totuşi, nu reuşeşte să facă diferenţe între lovitura de stat, o rebeliune sau o revoltă ce duce la răsturnarea unui guvern şi o revoluţie adevărată. Se mai arată, în acelaşi ghid, că o revoluţie este declanşată în mod invariabil de acţiunile unor mase nemulţumite, opresate, încercate de mari greutăţi, incoerente şi arbitrare, aflate sub un regim tiranic. Dar, aceste acţiuni reprezintă, de obicei, etapa finală a unui proces revoluţionar. O dată ce puterea a scăpat din mâinile regelui, sentimentul instaurat este că puterea aparţine oricui ar fi în măsură să o ia !

Forţele franceze de securitate au fost convinse că mulţimile Parisului erau mult mai civilizate decât mulţimile altor ţări. Lipsa instinctului de alarmare din partea autorităţilor a fost de neînţeles în lumina trecutului.

Nu există o ameninţare mai mare în a restabili ordinea decât omul fără nume, fără casă, care locuieşte ocazional prin diverse locaţii, unde nu primeşte prieteni, pentru că nu-i are şi nu are slujbă, nu are un program fix, hoinărind, pur şi simplu, fără nici un motiv, dintr-un loc în altul. Este masa manipulabilă, eterogenă, alcătuită din oameni de diferite categorii sociale, unii instruiţi, dar şi din infractori de drept comun, masă care poate fi folosită ca forţă de lovire, ca declanşatoare sau temporizoare a acţiunilor. Fiind compusă din oameni şterşi, debosolaţi, refulaţi, fără iniţiativă, creduli, posedă întotdeauna impulsuri neconsumate şi abia aşteaptă să dea cineva un semnal pentru

[11] Allan Nevins şi Henry Steele Commager, *Istoria Statelor Unite*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, p. 102.

a se elibera de tensiune. Armele ei principale sunt ignoranţa (chiar şi la oamenii culţi), ura, violenţa, intoleranţa, perseverenţa, spiritul gregar, dispreţul, insulta[12].

Evenimentele din iulie 1789 au fost exact ceea ce au aşteptat de mulţi ani asemenea oameni. Acest nou tip de mulţime a jucat un rol principal în revoluţiile secolului al XIX-lea în Europa.

Pentru a alege un alt exemplu, despre care specialiştii în domeniu au scris şi au vorbit foarte mult, să ne oprim la Revoluţia Rusă. Lenin nu a pierdut niciodată speranţa unei răscoale revoluţionare în timpul anilor de disperare, după înfrângerea din 1905. Lenin a accentuat întotdeauna importanţa esenţială a trei factori – "o situaţie revoluţionară", un partid revoluţionar puternic şi slăbiciunile şi nehotărârea printre clasa conducătoare. Unul din aceşti trei factori, al treilea, a părut să fie mai decisiv decât celelalte două. Mişcarea revoluţionară din Rusia, în februarie 1917, a reuşit, deoarece guvernul ţarist era slab şi s-a prăbuşit printr-o simplă lovitură.

În anumite cazuri, personalitatea unui conducător al mişcării revoluţionare este de o importanţă decisivă. Fără Lenin, bolşevicii nu ar fi preluat puterea în octombrie 1917 şi ocazia nu ar mai fi venit din nou. În acelaşi mod, este imposibil de imaginat castrismul … fără Castro ! Rolul central al conducătorului în mişcările fasciste este bine cunoscut. Aşa au fost Mussolini şi Hitler, pentru mişcările lor, fără de care, probabil, nu ar fi putut veni la putere. Fără Komeini, regimul şahului probabil că nu ar fi fost răsturnat şi, în absenţa unei autorităţi de conducere supreme, clarvăzătoare, s-ar fi transformat imediat într-o încăierare generală între molahi.

Într-o perioadă revoluţionară, previziunile politice trebuie să acorde atenţie factorilor ce produc situaţia "obiectiv" revoluţionară. Analiştii trebuie să se confrunte cu o problemă infinit mai dificilă de a prognoza dacă guvernul în cauză poate încă să gestioneze o provocare serioasă, dacă mai este considerat "legitim"[13].

[12] În revista *Gândirea militară românească*, nr.1, 1997, pp. 119-120.

[13] Metodologiştii CIA au fost mult timp preocupaţi de întrebarea *cum şi de ce* se întâmplă loviturile, şi aceasta i-a dus la adoptarea "indicativului de abordare". Un document CIA, supus unei conferinţe asupra acestui subiect (martie 1985), a făcut numeroase puncte sensibile conform cărora abordările existente sunt ancorate în tendinţele ştiinţelor sociale ale zilei; că, de obicei, ele se contrazic unele cu celelalte şi că ele încearcă să explice în loc să prezică. Analiştii CIA au accentuat, pe drept, că loviturile de stat nu sunt evenimente întâmplătoare şi că dinamica loviturilor trecute poate fi de folos în evaluarea posibilităţii unor viitoare preluări militare Din nefericire, "indicatorii" nu sunt clari întotdeauna. Poate cineva să se contrazică cu adevărat (aşa cum face documentul CIA) că, dacă un regim intensifică represiunea oponenţilor săi civili, aceasta ar trebui să fie privită ca unul dintre cei mai importanţi indicatori de potenţial complot de lovitură ? Represiunea şovăitoare şi incompetentă poate să activeze o lovitură, dar represiunea nemiloasă şi eficientă va avea efectul opus.

Apariţia fascismului a pus serios la încercare analiştii politici ai vremii. Acesta a fost un fenomen care, pur şi simplu, nu s-a potrivit categoriilor prestabilite. Experţii nu s-au putut hotărî în aprecieri dacă fascismul a fost de inspiraţie de dreapta sau de stânga, dacă a fost "un lucru bun" sau "un lucru rău", aşa cum a spus-o cineva. Ei doar au fost de acord că fascismul a fost foarte diferit în caracter de dictaturile anterioare. Factorul nou, esenţial în mişcarea fascistă, şi care le-a scăpat observatorilor vremii a fost acela că mişcarea în sine nu a fost reacţionară, asemănătoare modelelor secolului 19, ci o mişcare autentică de masă.

Noutatea fascismului era aceea că, odată ajuns la putere, a refuzat să mai facă vechiul joc politic şi a luat în totalitate controlul, acolo unde a putut. Mişcările fasciste au avut elemente de mişcare revoluţionară, după cum au avut şi oameni care doreau o transformare fundamentelă a societăţii, adesea cu o tentă notabilă anticapitalistă şi antioligarhică[14].

Pentru a ne îndrepta către exemple "mai" contemporane, în anul 1976 şi câtva timp după aceea, a fost la modă, în presă, să se comenteze şi să se sublinieze schimbările de moment şi ireversibile care au avut loc în mişcarea comunismului european, cu precădere în ţările din vest, unde partidele comuniste au încetat de multă vreme să mai fie revoluţionare, în sensul tradiţional al cuvântului.

În Europa Centrală şi de Sud-Est, lucrurile au stat altcumva. Reformele din partidele comuniste s-au făcut greoi şi cu multă dificultate, destul de tardiv, astfel că, în timp ce în unele ţări comuniste revoluţiile au avut un caracter paşnic, în altele schimbarea s-a produs în condiţii de violenţă maximă. Surprinderea politică, în aceste situaţii, a ieşit din toate tiparele analiştilor şi a pus la grea încercare întreg mediul global de securitate, în sensul că acesta s-a transformat, dintr-o stare bipolară într-una multipolară, din care s-au desprins cu rapiditate, ca o putere dominantă, Statele Unite ale Americii.

Atât agresiunile armate, cât şi izbucnirea unei revoluţii sunt precedate de o stare de tensiune. În această stare de tensiune sunt posibil de descifrat felurile surprinderii. În acest context, putem aprecia că perioada de tensiune politică şi militară, ce defineşte situaţia de criză, poate să lipsească sau să fie estompată de unele variabile necunoscute, să fie de scurtă durată ori să aibă o

[14] Eric Hobsbawm, *Secolul extremelor*, Bucureşti, Editura Lider, 1994, p. 156.

fizionomie cu totul aparte faţă de modelele standard, fiind, astfel, foarte greu de descifrat şi de interpretat.

O asemenea stare va putea fi relevată şi calificată ca atare numai în funcţie de elementele specifice care o compun, de măsura în care interesele naţionale fundamentale sunt puse în pericol, de gradul de subtilitate al tensiunilor. Astăzi, stările de tensiune sublimează, frecvent, în situaţii de criză, caracterizate de relaţii încordate, marcate de acutizarea unor pericole reale ce pot genera ameninţări la adresa securităţii naţionale şi a integrităţii teritoriale a statului, în măsura în care, nesoluţionate paşnic, aceasta ar duce la un conflict armat.

O asemenea stare de tensiune, care a sfârşit într-o surpriză politică de proporţii, s-a creat pentru ţara noastră, spre exemplu, în decembrie 1989, însă perceperea ei de către conducerea strategică politico-militară a fost tardivă şi inoperantă. Din cauza incapacităţii de a înţelege această situaţie, a subiectivismului şi automistificării, reacţia conducerii politico-militare, "de partid şi de stat (n.a.)", a fost total neadecvată; la rândul său, în absenţa unei perspective istorice clare, reacţia populară a fost anarhică şi hazardată, revoluţia riscând, ca, o dată cu înlăturarea regimului politic devenit caduc, să pună grav în pericol existenţa statului român ca stat unitar, independent şi integru[15].

Revoluţia din decembrie 1989 a fost îndreptată, în principal, împotriva regimului dictatorial ceauşist şi s-a produs pe fondul unei puternice crize economice şi sociale a societăţii româneşti, a izolării ei pe plan internaţional şi, pe cale de consecinţă, a neputinţei comuniştilor de a găsi calea de ieşire din acest marasm. Această situaţie a determinat, pe plan extern, o acţiune concertată a forţelor din afara frontierelor de înlăturare a lui Ceauşescu şi a camarilei sale de la conducerea ţării.

Este lipsit de orice îndoială că, din analiza conţinutului stării de tensiune, puteau fi extrase suficiente informaţii în stare să califice existenţa unor pericole care să ducă la realizarea unei surprinderi politice cu final neaşteptat, pe de o parte, dar şi un alt fel de informaţii cu privire la poziţia reală a principalilor actori ai epocii, din care ar fi putut fi trase concluzii necesare pentru prevenirea surprinderii, pe de altă parte. Astăzi, cunoaştem că, în mare măsură, au existat suficiente informaţii pentru a întări ultima dintre observaţii: *"Din datele de care dispunem, rezultă că, la întâlnirea dintre Bush şi Gorbaciov, ar urma să se discute şi problema exercitării de presiuni*

---

[15] Constantin Degeratu, Teza de doctorat, *lucr. cit.*, p. 76.

coordonate asupra acelor ţări socialiste care nu au trecut la aplicarea de reforme reale, fiind avute în vedere îndeosebi R.P. Chineză, Cuba şi Romania”[16].

Se desprinde cu uşurinţă concluzia că eşaloanele de comandă politico-strategice ale vremii nu au înţeles semnalele surprinderii strategice, pentru că ele nu se înscriau în tiparele lor de analiză şi gândire după care se conduceau şi nu corespundeau *“imaginii pe care o aveau despre prezent şi viitor, nu erau în concordanţă cu dorinţele lor”* [17].

Revoluţia din decembrie, din nefericire, a plasat România într-o situaţie clară de surprindere strategică, datorată nu doar lipsei de informaţii, ci incapacităţii de a se face estimări sau previziuni în caz. Nu există mari deferenţe între exemplul românesc şi cazurile abordate, privitoare la Stalin şi Roosvelt. Însă, spre deosebire de Stalin, care avea în spatele său un uriaş spaţiu de manevră, resurse umane şi materiale imense, ori de America lui Roosvelt, care reprezenta un monstru economic al lumii şi îşi putea reface pierderile rapid, Ceauşescu nu mai avea nici o şansă. El era incapabil de reforme, pentru că pierduse contactul cu realitatea. Ceauşescu a transmis indecizia politică, incapacitatea de a decide, precum şi mentalităţile sale manageriale comuniste succesorilor săi politici, care, confruntându-se cu situaţii de criză postdecembriste, fără precedent, nu au ştiut să decidă, un întreg popor confruntându-se cu alte stări de tensiune, care au dus România aproape de marginea prăpastiei.

Evenimentele din decembrie 1989 au reprezentat o surpriză strategică, în mărime naturală, cu consecinţe catastrofice pentru regimul politic comunist din România, fiind afectate întreaga suflare românească, interesele fundamentale naţionale, statalitatea ţării, toate instituţiile acesteia (Parlamentul, preşedinţia, Guvernul, Armata, siguranţa naţională şi ordinea publică etc.), precum şi întregul sistem economic şi social. Este necesar să arătăm că, pentru acţiunile politico-militare surprinzătoare din decembrie 1989, nu au existat conducători avizaţi şi înzestraţi cu capacitate de predicţie, cu clarviziune politică, nu au existat planuri politice şi militare preconstituite, ceea ce conferă momentului istoric o notă de originalitate, dar nu şi una de eficienţă pentru timpurile ce vor urma.

---

[16] Nota DSS nr. 00263 din 22 11 1989.

[17] Constantin Degeratu, Teza de doctorat, *lucr. cit.*, p. 77.

4. Informaţiile şi surprinderea strategică

În actualul context geopolitic şi geostrategic, regional şi subregional, se manifestă tot mai mult tendinţa de dezvoltare şi dinamizare a riscurilor şi ameninţărilor la adresa securităţii şi siguranţei naţionale a statelor din centrul şi estul Europei. Acestea vin să completeze, de fapt, starea de insecuritate extrem de complexă, pe fondul unei evoluţii necontrolate a situaţiei interne specifice fiecărei ţări, coroborată cu stimularea şi întreţinerea acesteia de către factori interni şi externi interesaţi.

Schimbările produse în Europa după dezgheţ, cât şi cele anticipate în prima parte a secolului XXI nelinişţesc toată lumea, căci aceste probleme vor afecta configuraţia Europei, astfel: grupurile etnice se străduiesc să-şi câştige independenţa sau, cel puţin, autonomia; segmentele prospere ale statelor existente încearcă să se debaraseze de cele sărace; statele mai mari, viabile, îşi extind sfera de influenţă asupra unora dintre vecini.

Pentru România, în acest context, riscurile şi ameninţările nu s-au schimbat foarte mult, ci s-au diversificat şi s-au complicat întrucâtva. Dacă unele riscuri şi ameninţări provin din instabilitatea situaţiei internaţionale, altele, nemijlocite, exterioare vin, bineînţeles, din partea unor vecini de-ai noştri, care, dacă ar fi să ne aruncăm o privire prin istoria naţională, au căutat totdeauna prilejuri favorabile pentru a-şi crea o situaţie strategică avantajoasă şi a provoca surprinderea în scopul măririi teritoriilor în detrimentul României.

Modalităţile de acţiune pentru asigurarea securităţii naţionale a României sunt stabilite în funcţie de interesele ţării, de resurse, de evoluţia proceselor economice şi politico-militare, precum şi de potenţialii factori de risc. Aceştia din urmă reprezintă semnele cele mai vizibile care cântăresc în caracterizarea surprinderii politico-militare strategice.

Ne vom opri asupra unor riscuri, ameninţări şi pericole specifice, cărora România trebuie să le acorde atenţie excepţională, uzând şi abuzând, dacă ne este permis, de toate pârghiile politico-militare, diplomatice şi de natură informativă, în scopul prevenirii, limitării, contracarării şi înlăturării lor, în acest mod fiind evitată surpriza politică şi militară.

Riscuri, ameninţări şi acţiuni agresive nonmilitare

● *Presiuni politico-diplomatice* ostile, care vizează discreditarea şi izolarea ţării, destabilizarea guvernului şi a forţelor politice aflate la putere, influenţarea politicului şi a

diplomaţiei astfel încât să acţioneze potrivit dorinţei adversarului. *Orice acţiune externă îndreptată împotriva securităţii naţionale îmbracă forma agresiunilor nonmilitare, dar nu nonviolente.*

● *Acţiuni agresive economico-financiare şi tehnologice* în planul relaţiilor comerciale şi financiar-bancare, al investiţiilor externe, al ajutorului economic extern, pentru a forţa România să adopte o anumită conduită în dauna securităţii sale.

● *Agresiunea informaţională*, întrebuinţată în tot spectrul, subsumând componente, cum ar fi: acţiuni informative ostile; culegerea de informaţii şi dezinformarea; agresiunea imagologică; penetraţia culturală; agresiunea ideologică etc. Culegerea de informaţii şi dezinformarea vor cunoaşte un grad mai mare de libertate de manifestare în noul spaţiu politic european, cu precădere în spaţiul fost comunist.

● *Migraţia cu efecte destabilizatoare* constituie o ameninţare deosebită în condiţiile liberalizării circulaţiei persoanelor, căci facilitează apariţia altor factori de risc foarte periculoşi, cum ar fi: terorismul, traficul de droguri, probleme de natură etnică, religioasă, intoleranţă.

Manifestări ale violenţei atipice implicând utilizarea forţei armate în modalităţi atipice neconvenţionale

Violenţa atipică reprezintă o violenţă care nu produce efecte perceptibile, imediate. Utilizarea forţei avansate neconvenţionale implică o acută nevoie de informaţie. Dar, a adopta un comportament "informatofag" în sfera conducerii nu exprimă întotdeauna garanţia valorificării superioare a informaţiei. Ca atare, este nevoie de raţiune şi raţionament, de normă şi moralitate, de forţă de valorificare integrală într-un flux informaţional.

Tipuri de acţiuni ostile nearmate

Acţiunile ostile (agresive) economico-financiare ar putea avea ca scop, într-o primă variantă, realizarea condiţiilor în care România să devină furnizor de materii prime şi de forţă de muncă ieftină, pe de o parte, iar pe de altă parte, o piaţă de desfacere rentabilă pentru produsele finite. Acţiunile ostile (agresive) politico-juridice îndreptate împotriva României sunt posibile datorită unor acţiuni sistematice de intoxicare, desfăşurate de către cei interesaţi în rândul oamenilor politici şi al experţilor occidentali din unele foruri externe, care au permis propagarea mistificărilor de natură istorică şi juridică asupra frontierelor româneşti, ajungându-se ca România să fie prezentată Europei ca ţară revizionistă, urmărindu-se prin aceasta să-i împiedice sau cel puţin să-i întârzie accesul la structurile atlantice.

Acţiunile agresive în domeniile conştiinţei sociale cuprind o gamă largă de forme de manifestare, putând fi finalizată prin procese de desnaţionalizare, de negare a culturii naţionale şi influenţare a evoluţiei acesteia în sensurile dorite de adversar, prin exodul de inteligenţă, acţiuni în domeniul ideologiei şi în cel al conştiinţei religioase a populaţiei.

Efectele acţiunilor ostile statului român în domeniile conştiinţei sociale apar după o perioadă îndelungată, dar ele sunt profunde, putând duce la fenomene de schimbare a trăsăturilor caracteristice ale unei naţiuni, de dispariţie a unor state şi de apariţie a altora, noi – situaţia din fosta Iugoslavie, fosta Cehoslovacie etc. Considerăm că acţiunile ostile (agresive) în domeniul studiat, cu toate că nu au consecinţe realizabile imediate, sunt cele mai subtile forme de acţiune nearmată şi unele dintre cele mai periculoase, urmările acestora neputând fi eliminate decât cu mai multe eforturi din partea naţiunii şi cu pierderi incalculabile.

Acţiunile informaţionale şi acţiunile de influenţare psihologică ostile statului nostru au ca scop dezinformarea populaţiei şi a armatei asupra adevăratei stări de fapt a naţiunii şi a armatei, dar şi a pericolului unei invazii militare, slăbirea rezistenţei psihice a forţelor armate la acţiunea factorilor perturbatori şi a încrederii acesteia în forţele proprii (a se vedea situaţia din Revoluţia din decembrie 1989).

Acţiunile ostile ecologice, ca o formă de destabilizare a unui stat, au fost sesizate recent, cu toate că, de-a lungul istoriei, acestea s-au materializat din perioada apariţiilor industriilor poluante şi a goanei după profit. În prezent, se practică transferul prin finanţare al industriilor poluante pe teritoriul altor state, precum şi depozitarea deşeurilor radioactive, chimice etc. În principiu, acestea au caracter deliberat şi se produc din considerente economice. Cu toate acestea, efectul lor asupra statului agresat este de luat în considerare, în timp, putând fi afectate şi alte state din zonă.

Riscuri, ameninţări şi pericole cu consecinţe în domeniul apărării şi securităţii naţionale, siguranţei şi ordinii publice

În domeniul militar enumerăm: consecinţe ale aplicării reformei în armată, ca urmare a unei resurse financiare sărace; proliferarea grupărilor paramilitare; decalaje de potenţial militar, ca urmare a reducerilor de armament şi efective militare; menţinerea unor conflicte militare, a unor surse potenţiale de conflict; discriminarea directă sau indirectă în privinţa accesului la tehnologii şi echipamente de vârf şi, nu în ultimul rând, riscuri provenite din constrângerile strategiei militare, de natură statală, juridică, geografică, economică a structurii forţelor, a negocierilor internaţionale

şi a inerţiei birocratice; restructurarea, cu consecinţe negative, în planul protecţiei apărării şi a structurilor informative.

În domeniul siguranţei naţionale identificăm: toate faptele îndreptate împotriva suveranităţii, independenţei şi unităţii statului; trădarea prin ajutarea inamicului, prin transmitere de secrete; subversiunea şi separatismul prin moduri conspirate; terorismul; propaganda antinaţională; dezinformarea; influenţarea în contra intereselor naţionale a judecăţilor şi deciziilor; intoxicarea în toate nivelurile socialului; infiltrarea, finanţarea de mişcări subversive; separatismul; ingerinţa; restructurarea la întâmplare, iraţională şi pe criterii politice, şi reducerea efectivelor structurilor de informaţii, sub influenţa unor organisme internaţionale, în scopul slăbirii acţiunilor acestora.

În domeniul ordinii publice reţinem: conflict intern armat între grupuri de persoane; tensiuni interne grave, care pot degenera în ciocniri violente; activităţi de instruire cu folosirea armamentului în afara cadrului legal; mitinguri, demonstraţii, procesiuni, întruniri desfăşurate în mod nepaşnic; activităţi organizatorice de defăimare a ţării; grevă, în contra prevederilor legale; agresiuni interne, provocate de grupuri de persoane ce acţionează după reguli militare, dar în afara legii; uzurparea de funcţii oficiale în instituţiile statului; propaganda politică; activităţi ilegale pentru subminarea formei de guvernământ şi a Constituţiei; atentatul săvârşit asupra unei colectivităţi.

Se poate aprecia că avem de-a face cu o pondere de riscuri şi ameninţări mai mare a celei din interior, în conjuncţie directă sau indirectă cu factori externi. De asemenea, riscurile şi ameninţările interne sau externe sunt supuse unui control informativ internaţional.

Riscuri accidentale

Acestea grupează fenomene cu caracter accidental, cum ar fi: accidente nucleare civile; accidente cu arme nucleare, bacteriologice şi chimice (NBC); accidente nucleare militare; război nuclear accidental; catastrofe ecologice.

Informaţiile pot sta la baza multor scenarii posibile de agresiune la adresa securităţii unui stat. Aceste scenarii sunt elaborări diabolice ale unor structuri specializate şi formează o gamă graduală din punctul de vedere al transpunerii succesive în practică. Se aplică nonviolent şi îmbracă forme neconvenţionale, putând trece, treptat, în modalităţi clasice. Serviciile de informaţii trebuie să aibă în control informativ-operativ ambele forme, putându-se realiza, cel mai bine,

printr-o cooperare strânsă. Scenariile trebuie să reprezinte temeiul, raţionalitatea, oportunitatea, coerenţa şi consistenţa organizării apărării naţionale şi, după nevoie, a apărării armate a ţării.

Pentru a preveni, a limita, a contracara şi a combate aceşti factori de risc, vectori orientaţi către România, **rolul informaţiilor, al diplomaţiei şi al armatei** trebuie să depăşească rapid, pe termen scurt, această fază de tranziţie. Nici o cheltuială în plus din partea bugetului nu este prea mare pentru a întări structurile de informaţii ale statului român.

În Occident, serviciile de informaţii şi-au mutat accentul pe terorism, cu forma lui paroxistică – cel nuclear, pe supravegherea statelor care nu respectă prevederile internaţionale şi pe spionajul total.

Structurile de informaţii ofensive organizează măsuri informative pentru **prevenirea surprinderii**, constând în culegerea de informaţii despre fenomene, evoluţii, activităţi, acţiuni, structuri, persoane, prelucrează informaţiile, le selectează, evaluează şi le distribuie în scopul: avertizării asupra pericolelor ce vizează securitatea şi apărarea naţională, adică despre pericolul de război; informării curente despre evoluţia unor probleme de interes deosebit (crize, conflicte, negocieri, tratative, alianţe, încredere); organizării şi participării părţii române la negocieri sau diferite acţiuni de natură diplomatică; evaluării unor fenomene (economice, tehnice, sociale, financiare, de ordin demografic); stabilirii aliaţilor potenţiali, probabili şi modul de implicare în conflict; sprijinirii propagandei antirăzboi cu date specifice; activităţilor de recrutare agenţi cu posibilităţi de pătrundere la vârfuri politice, economice şi militare agresoare; identificării activităţii informative terorist-diversioniste, pregătită de agresor pe teritoriul naţional.

Structurile de informaţii defensive culeg, analizează, evaluează şi exploatează informaţii pentru: identificarea membrilor agenturilor străine ale ţărilor agresoare şi ale aliaţilor acestora; identificarea colaboraţioniştilor şi a surselor de informaţii din ţară ale structurilor de informaţii inamice; pătrunderea şi cunoaşterea informativă a activităţilor populaţiei cu compoziţie etnică identică cu cea a agresorului; stabilirea persoanelor care, într-un conflict, ar putea pactiza cu agresorul şi ar putea lucra activ sau pasiv, gen "coloanele cinci şi şase"; identificarea acţiunilor cercetării adverse şi neutralizarea acesteia; deturnarea activităţii unor elemente ale cercetării adverse şi obligarea lor să lucreze împotriva intereselor propriilor structuri; organizarea şi desfăşurarea unor acţiuni de contrasabotaj, contradezinformare, contrapropagandă şi supraveghere a turiştilor şi a agenţilor de influenţă.

Contrainformativ se identifică toate măsurile privind protecţia secretelor prin procedee şi metode de securitate, în scopul prevenirii surprinderii şi care, în mod obişnuit, vor fi: limitarea şi verificarea persoanelor care au acces la diferite categorii de secrete; reglementarea activităţii de elaborare, multiplicare, păstrare, mânuire şi exploatare a documentelor şi a suporţilor care conţin informaţii; protecţia electronică împotriva obţinerii de informaţii secrete şi confidenţiale prin interceptarea undelor radio emise de computere şi aparatura de secretizare.

Eşecul măsurilor de protecţie contrainformativă aduce prejudicii extrem de grave ţării. Pe primul aliniament de apărare strategică sunt dislocate, încă din timp de pace, structurile informativ-contrainformative ale statului, dar cu precădere cele contrainformative şi, dacă acestea din urmă nu sunt destul de tari, pot apărea surprize incalculabile. Serviciile secrete ofensive ale adversarului au ca preocupare, în ordinea priorităţilor, neutralizarea serviciilor contrainformative ale ţării ţintă, prin infiltrări de agenţi, recrutări, compromiteri, şantaj, spargerea codurilor cifrurilor.

Surprinderea strategică politică şi militară, în cea mai mare măsură, se sprijină pe informaţii. **Structurile de informaţii defensive constituie, în cadrul dispozitivului de apărare strategică, prima linie de apărare. În războiul de apărare a ţării, informaţia suplineşte calitatea sistemului militar, iar fermitatea şi oportunitatea deciziei politice pot suplini benefic insuficienţa informaţiei**[18].

Bibliografie

- Allan Nevins şi Henry Steele Commager, *Istoria Statelor Unite*, Bucureşti, Editura Cartea Românească.
- Constantin Degeratu, Teza de doctorat - *Prevenirea surprinderii pe timpul stării de tensiune şi în perioada iniţială a războiului*, Bucureşti, AISM, 1996.
- Dicţionar Enciclopedic, Bucureşti, 1986.
- *Direcţia Informaţii Militare, între ficţiune şi adevăr*, Bucureşti, 1994.
- Eric Hobsbawm, *Secolul extremelor*, Bucureşti, Editura Lider, 1994.
- Liddel Hart, *Istoria celui de-Al Doilea Război Mondial*, Bucureşti, Editura Orizont.
- Stan Petrescu, *Informaţiile - a patra armă*, Bucureşti, Editura Militară, 1999.
- Stan Petrescu, *Arta şi puterea informaţiilor*, Bucureşti, Editura Militară, 2003.
- Walter Laqueur, *Aplicaţiile şi limitele culegerii de informaţii*, în "O lume a secretelor", Fondul secolului XX, SUA, 1985.
- Revista *Gândirea militară românească*, nr. 1, 1997.

[18] Stan Petrescu, *Informaţiile a patra armă*, Bucureşti, Editura Militară,1999, pp. 123-137.